

LA DENSITAT DEL VENT

A Francesc Codina

Sempre provoquen un cert estupor les obres de maduresa dels poetes que han persistit amb rigor, és a dir, amb intensitat, en la construcció d'un determinat projecte, del seu projecte. Estupor per la rara condensació d'experiències difícilment destriables i assimilables a la primera, a la segona o a la tercera lectura i pel fet que aquestes experiències massa sovint no ens proposen sinó contradiccions. Estupor també per la fabulosa economia de mitjans amb què se solen presentar aquestes obres. Però aquest bloqueig momentani de les facultats perceptives només és el símptoma inicial de l'aventura exigent a què ens sotmet el text poètic i que, en definitiva, posa a prova tota la persona. No hi ha aventura sense risc.

Aquest és, exactament, el cas del darrer llibre, per ara, de Joan Vinyolí. En l'escriptura intensa i despullada de *Vent d'aram* s'hi concentren els dos principis que han constituït des de sempre l'espai existencial de la més colpidora contradicció i alhora potser un dels punts de col·lisió més decisivament productius de tota la literatura occidental. Però el projecte que havia germinat a *De vida i somni*, si no abans, i que s'arrelava en la deliberada obertura a la utopia no es clou ni es resol tampoc en aquest darrer text. Més aviat s'hi complica i s'hi aprofundeix. En una praxi com aquesta en què l'escriptura no és sinó el punt d'arribada d'una multiplicitat de processos vitals, el poema ha de ser forçosament la selecció i la manifestació d'uns certs estrats d'aquestes experiències, però mai llur terme final.

No és estrany que els primers textos de *Vent d'aram* s'encaïnen naturalment, per la substància i per la configuració d'aquesta substància, amb els poemes finals d'*Ara que és tard*. Pel fet que el material que forma *Vent d'aram* no procedeix ben bé de la mateixa època —el poema que obre el llibre, per exemple, pertany a una data força anterior a la de la majoria dels altres textos—, aquest encavallament quasi fisiològic entre tots dos llibres encara resulta més significatiu i no és sinó un exemple decisiu del procés general d'evolució que segueix l'obra de Vinyolí i de la relació específica entre cada llibre d'aquesta obra. Demostra la persistència

d'un nucli increïblement consistent al llarg de tota la trajectòria poètica i la manifestació gairebé exhaustiva a cada etapa d'aspectes d'aquest mateix nucli. Ni cada llibre és totalment igual que l'anterior ni totalment diferent. La llei que determina la contínua modificació d'aquesta obra és sempre, en definitiva, la instància existencial. I és també la llei que n'estableix la continuïtat. Perquè del que menys es tracta és de practicar un ofici, difícilment podríem trobar res en aquesta poesia que no provingués d'una necessitat anterior i potser fins i tot posterior a les paraules.

Si hi ha un paràmetre constant d'evolució que va d'*El primer desenllaç* a aquest vent de maduresa que ens fa cloure els ulls perquè mirem, també és cert que la substància que nodreix *El gall* i *L'hora fixa*, per exemple, és rigorosament la mateixa. Potser en l'obra d'aquest poeta estem més que mai en presència d'una activitat que renuncia a l'expansió i que s'imposa la profunditat com a mesura efectiva d'evolució. A l'autor no el deu preocupar tant la construcció d'un espai literari ben poblat, més o menys detallat i variat com aquesta talcia de minaire que va excavant i que no sap ben bé on va, que no sap ben bé on adreçar-se ni tampoc on eixirà i que sap que la galeria que va excavant forma part també d'ell mateix.

L'operació delicada i pacient d'obrir aquesta mena de galeries cal fer-la al moment precís. Només en l'hora brusca en què la gestació del que encara no és precedeix la desolació del que és pot hom atènyer els dos vessants de la vida. L'hora fixa d'aquesta poesia és el punt exacte en què l'existència humana s'escindeix en dos fragments antagònics i interdependents. L'experiència auroral que transpunta insistentment de cap a cap d'aquesta obra no es redueix únicament a l'efecte d'atracció que exerceix l'obertura. És també l'efecte del vertigen que acompanya aquesta possibilitat i el de l'angoixa que rosega la vida immediata. És entre el doble temps de la ruïna i de la creació, de la vida i de la mort que se situa tensament la pràctica del poema en l'obra de Vinyoli.

En aquesta partió traumàtica s'hi concentra la trama d'impulsos, de reminiscències i de moviments imprecisos que formen el substrat de qualsevol biografia humana. Fragments d'existència que emergeixen en l'auscultació interessada i que s'entrelliguen amb una decidida voluntat d'evolució. La cerca del temps perdut a què es decanta una part de la tensió d'aquesta obra no és única-

ment l'exigència d'un sentit global per a la seqüència humana. És sobretot la descarnada constatació de la caducitat de les coses i alhora la convicció que només és dins aquesta deperdició que germina l'única perspectiva d'obertura. L'experiència central a què desemboca la trajectòria poètica de Vinyoli és la del progressiu enrument de l'experiència. Res de facilitat, doncs, en aquesta interrogació desolada de la vida dels records. Res tampoc de renúncia o de traïció. És sobre la polvorització dels materials del viscut que cal fundar la decisió de començar la vida.

Res tampoc d'evasió de la realitat. Si la competència del producte poètic amb la realitat s'ha de mesurar no segons l'adequació a uns esquemes o a unes fórmules del que és i del que no és realisme sinó segons la configuració convenient de les contradiccions que a cada moment i a cada nivell apareixen a la realitat i, encara més, a la consciència, difícilment podrem postular que aquesta pràctica poètica sigui una forma més d'escapisme. La desolació de la vida quotidiana és massa real perquè la seva transcripció artística degeneri en una mera fugida, i la disponibilitat d'aquesta obra a no renunciar a les contradiccions és massa tensa perquè es redueixi a la mera expressió d'una activitat conservadora. La simple enumeració de la vida quotidiana molt sovint ja no és sinó la forma més dràstica d'anunciar-ne el refús, però és també la manera de mantenir que cal reconèixer en els elements més primaris de l'existència el principi de qualsevol mobilització dels efectius de canvi. Més que traïció a la història hi ha en aquesta obra una obstinada resistència a deixar-se dissoldre dins la vida immediata i a renunciar a la construcció d'una altra vida.

La creixent polarització dels materials que fins a un cert moment es mantenien amalgamats dins cada llibre ha acabat per imposar un procés estilístic que n'és l'estricta conseqüència. Sembla com si la tensió cada cop més incontestable entre els elements de força que han de cohesionar el poema haguessin anat desplaçant la disposició coordinada, vellutada i gairebé confidencial d'imatges, sons i períodes a favor del gest juxtaposat, esqueixat i gairebé aïllat. Les imatges s'oposen o s'encavallen sense transicions les unes amb les altres perquè en la realitat subjectiva o en la vida immediata s'hi encavalquen amb la mateixa violència. L'estat fragmentari dels elements que componen el poema a la fase de maduresa de l'obra de

Vinyoli no és sinó la traducció fidel de la impossibilitat històrica de viure d'una altra manera que fragmentàriament.

La dosi de precisió que atenyen els mitjans expressius en aquesta fase de maduresa és altíssima, però no pot anar mai més enllà de les exigències de transcripció. Per a Vinyoli no és la pràctica artística allò que és decisiu, sinó l'experiència global que va lligada a aquesta activitat. L'ideal estilístic d'aquesta obra és que els procediments tècnics es limitin a enregistrar amb exactitud els moviments profunds de l'experiència. A la manca d'innovacions formals a què es redueix ascèticament aquesta poesia s'hi oposa la consistència de la substància viscuda. Cal caracteritzar al mínim la forma, definir-la al mínim, per deixar aparèixer al màxim l'experiència. Quina experiència? Es tracta de mobilitzar totes les vivències en un sol punt que és el poema. Però l'aparent transparència de molts textos de Vinyoli és perillosa. Tan bon punt traspassem el llinar de cada paraula es posen a vibrar espais i horitzons nous. Perquè el poema és sempre el producte de la vida, de la vida viscuda entre la utopia i l'immediat, entre l'indefinit i el limitat, entre la desolació i la creació, és també un objecte translúcid i terriblement confús.

Però potser allò que té de més exigent aquesta obra és que reclama el silenci per completar-se. Que el fi i la fi del text sigui integrar-se al silenci. Com un roc tirat a l'aigua, el poema obre un cercle en el silenci de l'existència per tornar a confondre's dins aquest mateix silenci.

LLUÍS SOLÀ
Abril de 1977